

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Petiti Philosophi & Doctoris Medici, Miscellaneorum Observationum Libri quatuor

Petit, Pierre

Trajecti ad Rhenum, 1682

Cap. V. Alius Ciceronis locus, in quo libellum duodecim tabularum, cum philosophorum bibliothecis comparat.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13245

In iisdem autem *exercitationibus*: locum non memini, paulo magis laudis literariæ pomœria dilatans, quatuor omnino scientiarum omnium ac totius sapientiæ humanæ lumina adorat: *Hippocratem, Platonem, Aristotelem, Galenum.*

Quod de poëtis & philosophis dixi, ad eundem modum se habere, in aliis disciplinis, in arte civitatum regendarum, in militia ostendere possem: sed hæc satis arbitror ad redarguendam *Ciceroniani* problematis vanitatem. constat enim ex dictis, lege naturæ multos quocumque in genere claros quidem & nobiles semper; summos, fortasse unum aut alterum in singulis disciplinis; utique perpauca, ut quod ad præstantiam & raritatem attinet, non sit assignare discrimen, quo dicendi professio ab aliis differat.

C A P U T V.

Alius Ciceronis locus, in quo libellum duodecim tabularum, cum philosophorum bibliothecis comparat.

Non possum mihi temperare, quin & hic insigne illud Romanæ vanitatis argumentum referam, cum idem *M. Tullius* in eodem libro primo *de Oratore*, leges decemvirales, quas *duodecim tabularum* vocant, cum philosophorum bibliothecis comparat, & eum libellum, sanctissimis philosophiæ adytis & sanctuariis omnibus præfert. Tanti est esse oratorem, eumque Romanum. verba *Ciceronis* hæc sunt: *Fremant omnes licet: dicam quod sentio: bibliothecas me hercule omnium philosophorum unus mihi vide-*

videtur duodecim tabularum libellus, si quis legum fontes, & capita viderit, & auctoritatis pondere, & utilitatis ubertate superare. Quo dicto (tanti viri pace liceat dixisse) haud scio an quicquam temerarium magis & insanum effutiri possit. Quapropter hoc egregium in primis Romanæ, ut dixi, arrogantia & vanitatis monumentum censeo. Neque enim inscitia arguerim M. Tullium, aut negligentia in evolvendis philosophorum libris, qui Platonem sine dubio legerat, Aristotelem, Theophrastum, Zenonem, Chrysippum: & alios complures, quorum passim in suis philosophicis libris opiniones refert atque considerat. Sed cœcum patriæ ac gentis amorem, tum innatam genti ambitionem vincendi omnes alias nationes non modo armis, sed etiam ingenio & cultu omni ingenuarum artium. Sed & invidiam adversus Græcos potius accusaverim. nempe illi dolebat populum victorem gentium & Orbis dominum Græcis ulla laude videri inferiorem, quos homines potentia & legibus suis subditos tenebant, eos habere loquendi, & sapiendi magistros. Cujus ambitionis & cœci amoris, invidiæque voces testes passim jactat: ut cum in primo Tuscul. questionum, ita loquitur: *Sed meum judicium semper fuit, omnia nostros aut invenisse per se sapientius, quam Græcos; aut accepta ab illis, fecisse meliora, quæ quidem digna statuissent, in quibus elaborarent.*

Quinetiam in primo de Finibus Latinæ linguæ ubertatem & copiam Græcæ opulentia non modo componere, sed etiam præferre non dubitat: *Ita sentio & sæpe disserui, Latinam linguam non modo non inopem, ut vulgo putarent, sed locupletiores etiam esse, quam Græcam.* Si ita est, cur ad eas res, quas a Græcis accipit, Latine explicandas, nova vocabula procudere cogitur? cur linguam Latinam se augere confitetur in libro de Fato: *Quia pertinet ad mores, quos non Græci vocant; nos eam partem philosophiæ de moribus appellare solemus. Sed decet augmentem linguam Latinam*
nomi-

nominare moralem? Cur *Lucretius* eruditissimus Vates haud multo eo antiquior, de patrii sermonis egestate conqueritur:

*Nec me animi fallit Grajorum obscura reperta
Difficile illustrare Latinis versibus esse:
Multa novis verbis praesertim cum sit agendum,
Propter egestatem linguae, & rerum novitatem.*

Verum hæc *Ciceronis* in patriæ linguæ opibus prædicandis vanitas, pridem ab aliis animadversa ac strenue, ut par erat, confutata est, modo hanc decemviralium legum cum philosophorum bibliothecis comparationem expendere liceat; tum, ut latius pateat disceptatio, an ea sit universæ Romanorum jurisprudentiæ dignitas atque utilitas, quæ non modo omnibus philosophorum antiquorum scriptis opponi, sed etiam præferri mereatur.

Primum quæ maxime in jure civili & XII. Tabulis miranda *Ciceroni* videantur, verbis ipsius exponere operæ pretium est: Plurima est, inquit, & in ipso jure civili, & in Pontificum libris, & in XII. tabulis antiquitatis effigies, & quod verborum prisca vetustas cognoscitur, & actionum genera quadam majorum consuetudinem, vitamque declarant: sive quis civilem scientiam contempletur, quam *Scævola* non putat oratoris esse propriam, sed cujusdam ex alio genere prudentiæ, totam hanc descriptis omnibus civitatis utilitatibus, ac partibus, XII. tabulis contineri videbit: sive quem ista præpotens & gloriosa philosophia delectat (dicam audacimus) hosce habet fontes omnium disputationum suarum, qui jure civili & legibus continentur. Ex his enim dignitatem maxime expetendam videmus, cum verus, justus, atque honestus labor honoribus, præmiis, atque splendore decoratur: vitia autem hominum, atque fraudes damnis, ignominiiis, vinculis, verberibus, exsiliis, morte multantur: & docemur non infinitis, concertationumque plenius disputationibus, sed auctoritate, nutuque legum domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, nostra tueri, ab alienis

alienis mentes, oculos, manus, abstinere. Hæc ibi Cicero, ob quæ libellum eum *XII. tabularum* omnium philosophorum bibliothecis anteponendum judicat.

Ego vero vehementer admiror, si Cicero putavit, quod sit ad multitudinem in æquali mutuorum officiorum communione atque societate tenendam maxime accommodatum, id simpliciter esse optimum & summopere expetendum in rebus humanis; tum si quid in iis *XII. tabulis*, rationi & naturæ hominis magis congruens & id aliunde quam a philosophia fluxisse.

At enim vero eorum, quæ in iis tabulis proponuntur atque sanciantur, pleraque omnia, quam sint futilia & ridicula, eorum respectu, quæ nobis philosophorum clarissimi de Deo, de origine mundi, & naturæ legibus, de natura hominis, de providentia, de animæ immortalitate, de virtute, de vitiis, de summo hominis bono discussa atque explicata reliquerunt, eum libellum & philosophorum disputationes legenti planum esse potest. Quid enim in illo decemvirali scripto videmus, nisi humile, plebejum, in postrema mortalitatis fæce ac tenebris depressum; tametsi necessarium? Quid autem inde haurimus, nisi hæc solennia veterum pragmaticorum, & rabularum; *In jus vocationem, vadimonia, antistationes, vagulationes, de pactis, de adducendo in jus adversario, ac dando jumento, si morbus avitasque vitium escit, de vindiciis sumendis, de finibus regundis, de familia eriscunda, de aquaductibus & stillicidiis*, de aliis adhuc magis contemptis, ad quæ nemo paulo altiore ingenio præditus non statim nauseet: Cicero quidem ipse propalam, in primo *de legibus*, ab se ut indigna viro erudito, & prorsus contemnenda repudiat. *Quid tam exiguum (inquit) quam est munus hoc eorum qui consuluntur? quanquam est populo necessarium? Nec vero eos, qui ei muneri præfuerunt, universi juris expertes fuisse existimo, sed hoc, civile quod vocant, eatenus exercuerunt, quoad populo*

prestare voluerunt. Illud autem incognitum minus est in usu, minusque necessarium. Quamobrem quo me vocas? aut quid hortaris? ut libellos consciam de stillicidiorum, & de parietum jure? aut ut stipulationum & judiciorum formulas componam? Quæ & conscripta sunt a multis diligenter, & sunt humiliora, quam illa, quæ a vobis expectari puto.

Qui locus Ciceronis indicat elogium illud, de excellentia libelli duodecim tabularum supra philosophorum bibliothecas, non aliter ab eo fuisse prolatum, nisi ut personæ, quam ibi inducit loquentem, ferviret, ut iis solenne, qui dialogos scribunt. Nam cum in iis, perinde ut in comœdiis, discrimina inducant personarum, necesse est unicuique, quod, & prout ingenio ejus, moribus & institutis congruit, id assignare. Quod plane ibi Cicero sequitur. Nam Crassum oratorem hæc dicere facit, coram Scavola, qui jurisprudentiam amplexus fuerat, ut studiis ejus gratificaretur, quemadmodum ex sequenti Antonii responsione apparet. Quare non est putandum, Ciceronem tam temerarias voces ex propria sententia jactasse. Verumtamen, quia nonnullos video, ex iis, qui jurisprudentiæ nomen dederunt, sive ut eam aliis tradant, ut qui se *jurisconsultos*, & recentiore vocabulo *antecessores* appellant: sive ut de jure respondeant, & causas agant, ut qui *advocati* & *causidici* dicuntur, sive ut de iis, quæ in controversiam veniunt, cum auctoritate sententiam pronuntient; ut qui judiciis præsent; has veteris jurisprudentiæ reliquias, nec non *pandectas* suas, & *Codicem*, & *rubricas* usque adeo magnificere, ut iis summorum philosophorum libros & bibliothecas ne comparandas quidem putent, eorum qui se totos altiorum rerum investigationi, atque contemplationi dedunt, prope modum misereantur; omisso Cicerone, qui de philosophis bene sensit: cum iis agam legulejis, & rabulis, ac nisi bonam mentem penitus exuerunt, virtutem ejurarunt, ad proprii erroris confessionem adigam.

Quid

Quid habent jurisconsulti in suis studiis venerandum, & liberali homine dignum (neque enim habere multa ejusmodi nego) quod non aut philosophis acceptum ferri debeat, aut longe infra philosophiæ propositum subsistat? an quisquam eorum adeo est meliorum literarum expertus, usque adeo ἀμωσθη, ut ignoret a philosophiæ fontibus deductos in hominum societatem ac publicam administrationem jurisprudentiæ rivus? veterum legislatorum maxime laudatos, aut philosophos fuisse, aut a philosophis optima quæque mutuatos. Ita namque de *Zaleuco* & *Charonda* proditum accepimus, a *Pythagora* sanctuariis artem regendarum civitatum, & jura prompsisse: & expressis verbis *Seneca* testatur epistola 90. *Zaleuci* (inquit) *Charondaque* leges laudantur: hi non in foro, nec in consultorum atrio, sed in *Pythagora* tacito illo, sanctoque secessu didicerunt jura, qua florenti tunc *Sicilia*, & per *Italiam* *Græcia* ponerent. idem tradit *Laertius* in *Pythagora*; hunc scilicet Πολλὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀπεργάσαται καλῶστε καὶ ἀγαθὸς ἀνδρας, αὐτὰρ καὶ Ζάλευκον, καὶ Χαρίδαν τὰς νομοθέτας. Multos fecisse, ut boni præstantesque viri essent, in hisque *Zaleucum* & *Charondam* legislatores. His & *Jamblichus* attestatur in *vita Pythagora*, iisque, quos commemoravi legum inventoribus a *Pythagora* eruditus, alios adjungit, *Timaratum*, *Theætetum*, *Helicaonem*, *Aristotelem* & *Phytium*; hos quidem *Rheginorum* legumlatores, alios partim *Siculos*, partim *Locrenses*. Adde *Zamolxim* ex eadem *Pythagora* familia (nam ejus servus fuisse dicitur) legislatoris nomen & divinos honores apud *Getas* adeptum.

His antiquior *Solon* leges *Athenis* constituit, aut ipse philosophus, certe in sapientum illius ævi numero habitus, vel philosophis conversatus, quos ubique terrarum sequebatur, exilio verius, quam peregrinationibus susceptis. Certe *Thaletis*, qui tum disciplinarum omnium & sapientiæ culmen tenebat, visendi studio *Miletum* usque

profectus fuisse dicitur; quem scilicet, in legibus componendis adiutorem & socium haberet. Sed & alium *Thaletem* *Lycurgo* leges Spartanis dare meditati affuisse *Plutarchus* in *Lycurgo*, & in *Agide & Cleomene* tradit. & ipsum philosophi nomine dignum, si verum est, quod idem ait, hunc, mores populi fidibus & carmine salubri solitum componere; atque ita *Lycurgo* viam ad subigendos *Lacedæmoniorum* animos muniisse. *Strabo* autem lib. 10. hunc *Thaletem* *μουσικὸν καὶ νομοθετικὸν* hoc est *Musicum & legum conditorem* appellat, ut ab altero distinguat. Et quid hac veterum legislatorum enumeratione exemplisve opus, cum manifestum sit; leges, si recte instituendæ sunt, non aliunde, quam a naturæ principiis, & officiorum profunda contemplatione esse ducendas: quemadmodum *Cicero* ipse copiose differit in præfatione librorum *de legibus*. Ut enim *Demosthenes* in orat. *contra Aristocratem* dicit, leges sunt *τέλει τῆς πόλεως* mores civitatis, hoc est, idea & norma morum, qui si probi sunt, leges recte esse positas oportet: si pravi, contra: bene autem mores se habent, qui ad honestum egregie compositi; quod philosophiæ esse munus in confesso est.

Quod autem ad illa attinet, jura, quibus forenses controversiæ deciduntur, aut delicta certis pœnis coercentur, quæque magis ad usum societatis accommodata sunt, hæc fateor magis Jurisconsultorum sunt; quam philosophorum: verum, ut dixi, has artes sapientiæ professio infra suam dignitatem esse decrevit, quæ altioribus occupata ad hæc infima descendere abnuat, nec potest. Neque enim animus sursum simul, & deorsum esse quit. Satis est, si istis minoribus principia tradat, si lumen demittat, si veris notionibus hominum mentes necessariis occupatas desuper, ceu radiis quibusdam illustret, & tanquam habenis regat. Ex quo ipso intelligi potest, quantum philosophica eruditio præstet legislationi. Profecto quan-

to est melius, homines bonos efficere, quam nocentes punire. Nam philosophia, quomodo homines bene vivere possint, docet, suisque præceptis atque exhortationibus corrigit & bonos reddit: leges, omiſſa doctrina, nihilque explicantes severe improbos coercent: in quo quidem auctoritas apparet, & potestas vitæ & necis arbitra, nulla sapientia:

Quasitor Minos urnam movet, ille nocentum

Conciliumque vocat, vitasque & crimina discit,

Hoc, inquam, potentia, non sapientia, neque honorandum, nisi a sapientia fluxisset, atque, ut dixi, ab ipsa desuper regeretur. Scite & graviter Plato, Dionysio Syracusarum tyranno interroganti, quid censeret de officio judicis, quo ille gloriabatur, respondit: *Μόριόν τι μικρόν ἔστι πολιτικῶν τὸ δικάζειν ὀρθῶς. ἀκεραῖς γὰρ εἰκόασι τοῖς τὰ διεργωγόμενα ἱμάτια ἀνοφαίνουσι.* i. Particula quadam est politices recte judicandi munus. Similes enim sunt judices sartoribus, qui laceratas vestes resarciunt. Et leges ἐνικα τῶν ἀσυλλογιστῶν τῶν χρησίμων, propter eos, qui quod expedit ratione assequi non possunt, positas fuisse notat Porphyrius lib. 1. *περὶ ἀποχῆς ἐμφύχων.* Sed de his plura differimus in nostris libris, de natura ingenii humani, causis, differentiis, prosperitatibus. De cognitione autem veteris consuetudinis populi Romani, quam dat libellus decemviralis & aliorum jurisconsultorum, tum aditu ad honores gerendos & civilem potentiam, quem legum peritia aperit, fateor equidem; sed hæc consideratio parum apud eos valet, qui rerum dignitatem ex ipsarum natura, non ex vulgi & quorundam hominum opinionibus & proposito æstimant. Sane enim universa illa juris historia plebejis ingenii magnificum quiddam esse videtur, nobilibus & claris ne comparari quidem digna cum iis, quæ ex philosophorum libris hauriuntur. vulgi autem honores, & publica munia & auctoritas, fasces, lictores, tribunalia, nihil aliud quam

quam

quam insignia ejus virtutis & sapientiæ, quæ est penes veros philosophos, a quibus ut dixi, hæc bona ad alios homines descendunt.

CAPUT VI.

Excusatio eorum, quæ in Ciceronis dictis animadvertimus, & Tullianæ divinitatis ex aliis locis assertio.

Tque hæc in auctoris incomparabilis scriptis animadvertisse sufficiat, quod equidem non feci, quo quicquam de infinita opinione, quam meritissime omnes de ejus ingenio & eloquentia habent, detraham, sed ut omnes intelligant, nullum esse auctorem tam magnum, qui cum judicio legi non debeat. Ceterum meminerimus, adorandum semper *Ciceronem*. Qui si sententiæ lapsus est, hujus vel ut orator causæ suæ inserviens, vel ut homo in aliis occupatissimus, facile veniam, vel ab severissimis, impetrat. Et sunt apud eum quædam plane divina, quæ ab ipso sine numinis afflatu dici non potuerunt. Quale istud est de vera religione, veroque Dei cultu lib. 2. de *Divinatione*: *Nec vero (id enim diligenter intelligi volo) superstitione tollenda religio tollitur. Nam & majorum instituta tueri, sacris caremoniisque retinendis, sapientis est: & esse præstantem aliquam æternamque naturam, & eam suspiciendam admirandamque hominum generi, pulchritudo mundi, ordoque rerum cœlestium cogit confiteri. Quamobrem, ut religio propaganda etiam est, sic superstitionis stirpes omnes elidende sunt. Divina, inquam, verba, si sententiam in genere & simpliciter spectamus, non in persona Ciceronis. Re vera enim*

majo-